

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

H. KADARI

**KRIMINAALÕIGUSLIKE
KAASUSÜLESANNETE
LAHENDAMISE
METOODIKAST**

TARTU 1958

22331

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL
Kriminaalõiguse ja -protsessi kateeder

H. Kadari

KRIMINAALÕIGUSLIKE
KAASUSÜLESANNETE LAHENDAMISE
METOODIKAST

Dok. J. Rebas

*koostanud
12.12.1958. a. autor*

Tartu 1958

Toimetaja: jur. tead. kand. O. Püssa.

 EESTI ÕIGUSKESKUSE
RAAMATUKOGU

Shv. nr. 3610 Kriminaals.

Käesolevas töös käsitletakse kriminaalõiguslike kaasusülesannete lahendamise meetodikat. Autor peatub kaasuspraktikumi ülesandel, vaatleb nõudeid seoses kaasuse ja normatiivse materjaliga ning käsitleb kvalifikatsiooniülesande ja karistuse määramise ülesande lahendamist.

Töö on mõeldud kasutamiseks üliõpilastele, aspirantidele, kõrgemate koolide õppejõududele ja juriidilise ala praktikutele.

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

E E L M Ä R K U S I . Järgneva käsitlese aineks on kriminaalõiguslike kaasusülesannete l a h e n d a m i s e metoodika.

Kaasusülesannete lahendamine toimub ennekõike nn. kaasuspraktikumil, moodustades selle peamise sisu. Seepärast, et paremini mõista kaasusülesannete otstarvet ja nende metoodilise lahendamise tähtsust, tuleb järgnevas peatuda mõningal määral ka kaasuspraktikumil ja selle juhatamise metoodikal. Viimase kohta öeldu kehtib põhilises osas ka kodutööde korraldamisel.

Kaasusülesannete lahendamise metoodika ei kõnele mitte sellest, kuidas tuvastada kaasuses antud fakte ja andmeid, - ei vastavaist protsessuaalseist nõudeist, ei ka kriminalistikalise tehnika ega taktika meetodeist. See metoodika vastab küsimusele, kuidas lahendada juba tuvastatud faktide alusel kvalifikatsiooni- või karistuse määramise küsimust. Esimene neist on ülesanne, mille ees seisab kohtunik näiteks pärast kriminaalasja kohutliku arutamise lõppemist või prokurör, samuti uurija näiteks teatud isiku süüalusena vastutusele võtmise või kriminaalasja lõpetamise jmt. küsimuse lahendamisel.

Välja arvatud mõned karistuse määramisesse puutuvad eeskirjad, ei kujuta kaasuste analüüsi metoodilised nõuded endast mingeid kehtiva õiguse norme. Nad ei sisaldu otseselt ei nõukogude kriminaalõiguse teoorias ega ka seadusandluses (peale äsja märgitud erandite),

küll aga enamikus tulenevad neist. Ka ei ole nad juhi-
seiks selle kohta, kuidas koostada neid või teisi prot-
sessuaalseid dokumente, vaid üksnes nõudeiks, mille-
dest on soovitatav juhinduda nende dokumentide koostami-
sele esinevate küsimuste lahendamisel.

Tuleb tähendada, et ülesannete lahendamise metoo-
dika alamalesitatavate nõuete aluseks ei ole ainult
teooria ja seadus. Nende kujundamisel on oma osa ka
paljude aastate kogemustel ning tähelepanekutel krimi-
naalõiguse kaasuspraktikumidelt ja ka sel vähesel, mis
kirjanduses¹ leidub kaasusülesannete lahendamise metoo-
dika kohta.

On piirdutud põhilisemate nõuetega. Poleks võima-
likki anda detailideni arendatud metoodilisi juhiseid.
Konkreetsed kaasuse individuaalsed jooned seavad ikka

---

¹ Vt. eessõnasid kaasuste kogude juurde, mis kaa-
suspraktikumi juhatamise metoodika kõrval sisaldavad
mõningaid juhiseid ka kaasusülesannete lahendamise koh-
ta, näit. Сборник задач по уголовному праву, ред. М. Д.
Шаргородский, Москва, 1946; Сборник задач по советскому
уголовному праву, ред. Н. А. Беляев, Ленинград, 1956.
Revolutsioonielsetest töödest vt. Б. И. Люблинский, Тех-
ника, толкование и казуистика уголовного кодекса, П.,
1917.

Kodanlike autorite töödest võib nimetada näiteks
E. Beling'i Grundzüge des Strafrechts, Tübingen, 1930,
lk. 116, 122 jj.; tuleb aga silmas pidada, et viimases
esitatud juhised kaasusülesannete lahendamise kohta on
tuletatud E. Beling'i formaalsest kuriteo koosseisu
õpetusest, mis omakorda põhineb I. Kanti idealistlikul
tunnetusteoorial.

jälle uusi lahendamist nõudvaid metoodilisi detailprobleeme. Kuid nendegi lahendamisel säilitavad kehtivuse metoodilised põhinõuded, nagu näiteks nõuded kõigi oluliste faktide arvestamise, lahendatavate küsimuste õige järjestamise jne. kohta.

Muidugi tuleb silmas pidada, et ka erinevused teoreetilistes seisukohtades võivad tingida erinevusi kaasustülesannete lahendamise käigus, s.t. selles, missuguseid küsimusi ja missuguses järjestuses neid seada ning lahendada (vt. näiteks ettevaatamatuse vormide, samuti hädakaitse piiride ületamise lahenduse käiku).

Võrreldes kvalifikatsiooni tülesannete lahendamisega on karistuse määramisele pööratud tunduvalt vähem tähelepanu. Seda seepärast, et karistuse määramise ammendav käsitus kuulub kriminaalprotsessi kursusesse.

I K A A S U S P R A K T I K U M I I S E L O O -
M U S T J A Ü L E S A N D E S T. - Kaasuspraktikum
on reas juriidilistes ainetes seoses loengukursusega
korraldatavaid obligatoorseid õppetõlvorme.

Kaasuspraktikumide peamiseks ja spetsiifiliseks
ü l e s a n d e k s on kaasa aidata kehtiva nõukogu-
de õiguse teoreetiliselt läbitõõtatud normide i s e -
s e i s v a r a k e n d a m i s e o s k u s e
omandamisele.

Peale selle on kaasuspraktikumi ülesandeks loen-
gutel, samuti õpikute ja muu õppekirjanduse, kehtiva-
te seaduste ja kohtupraktika läbitõõtamise teel saadud
teadmiste arendamine ning sügavam omandamine ja kinnis-
tamine.

Kaasuspraktikumi käigus on õppejõul võimalus
täiendada kursuse teoreetilist osa, esitades praktili-
se materjali analüüsi pinnal teooria seisukohti detail-
semates küsimustes. Edasi on kaasuste analüüsimisel
võimalik ja vajalik näidata, missugustele praktilistele
tulemustele viib üks või teine kirjanduses esitatud eri-
nevatest seisukohtadest ning kontrollida sel viisil nen-
de seisukohtade õigsust. Lõpuks on kaasuspraktikumil
võimalik ja vajalik analüüsida ka uurimis- ja kohtuor-
ganite praktikas antud lahenduste õigsust.

Kõik see seoses kaasuste analüüsiga võimaldab
teadmiste sügavamat omandamist, sest kaasuste analüüs

annab konkreetsema ja sellega ühtlasi sügavama arusaamise teoreetilises kursuses omandatud mõistetest, printsiipidest ja normidest. Seeläbi aitab kaasuspraktikum kaasa ka teoreetiliste teadmiste kinnistamisele.

Kaasuspraktikumi spetsiifilise ülesande täitmine seisneb selles, et üliõpilasel tuleb konkreetsele, üldreeglina praktikast võetud juhtumile (kaasusele) anda kehtiva õiguse alusel lahendus juriidilise analüüsi teel. Kaasuspraktikum korraldatakse seoses teoreetilise kursuse omandamisega ja tema sooritamise, mis üldreeglina sanktsioneeritakse arvestusega, on eelduseks eksami täiendamisele vastavas distsipliinis. Sellisena kujutab kaasuspraktikum endast esimest sammu nõukogude õiguse rakendamisoskuse omandamisel ja on eelastmeks kohtu- ja uurimisorganites toimuvale menetluspraktikale.

Eelnevast tuleneb rida nõudeid kaasuspraktikumi juhatamise kohta. Kaasuste valikul ja ülesannete formuleerimisel on peale muu vajalik arvestada õppeplaanis teatavaid andmeid distsipliini kohta, milles toimub praktikum, eriti aga andmeid, mis iseloomustavad üliõpilaste seni omandatud teadmiste ja oskuste taset (näiteks kursust, resp. semestrit, millal seda ainet õpitakse, missuguseid teisi aineid on eelnevalt, olgu kogu ulatuses või osaliselt omandatud, kas ja missugused kaasuspraktikumid on varem aset leidnud jne.), aga ka andmeid loengu- ja praktikumitundide vahekorra kohta jms. Nii tuleb

nõukogude kriminaalõiguse kaasuspraktikumide korraldamisel arvestada seda, et nõukogude kriminaalõiguse õpetamine algab juba II kursusel (jätkudes III kursusel), et nõukogude kriminaalõiguse kaasuspraktikum 3. semestril on kehtiva õppeplaani järgi esimene selles dissipliinis ja esimese kogu õigusteaduslikus stuudiumis, et kriminaalõiguse kaasuspraktikumide alguseks üliõpilasel ei ole veel teadmisi kehtiva nõukogude õiguse teistest eriharudest, et nõukogude kriminaalprotsessi ja kriminalistikat hakkab ta õppima alles III kursusel jne. Need faktid dikteerivad rea nõudeid valitavate kaasuste, seatavate ülesannete ja nende järjestuse suhtes:

1) kriminaalõiguslik kaasus ei tohi sisaldada küsimusi ega lahendusülesandeid sellistest õigusharudest või kriminaalõiguse kursuse osadest, mida üliõpilane veel ei tunne, näiteks kriminaalõiguse üldosa praktikumil üliõpilastele iseseisvaks lahendamiseks esitatav ülesanne küsimusi finantsõigustest, kriminaal- või tsiviilprotsessist jne., samuti ka mitte kriminaalõiguse kursuse eriosast. Seevastu näiteks kriminaalõiguse eriosa praktikumil ei tohi täielikult isoleeruda üldosa küsimustest, nagu ka kriminaalprotsessi praktikumil kriminaalõiguse või kohtu ja prokuratuuri organisatsiooni küsimustest;

2) kaasuspraktikum peab kulgema samm-sammult lihtsamalt keerukamale ülesandele, instituudilt instituudile, kuriteoliigilt kuriteoliigile, kusjuures uut

ülesannet tuleb vajaduse ja võimaluste piires siduda varem analüüsitud küsimustega, näiteks teistest kuriteo liikidest, ning hiljem, III kursusel, küsimustega ka teistest õigusharudest, milledega üliõpilased on juba tuttavad;

3) kriminaalõiguse kaasuspraktikumil esitatakse kaasus üliõpilastele j u b a t u v a s t a t u d f a k t i n a (erandina ja alles 5.semestri lõpul võib ülesannet siduda kriminaalprotsessialaste küsimustega eeluurimise staadiumist).

Kriminaalõiguse kaasuspraktikumil antav ü l e s a n n e on kas t ä i e l i k või o s a l i n e .

Täielik ülesanne seisneb kas kvalifikatsiooniküsimuse (kas ja missuguse kuriteona on kvalifitseeritav kaasuses sisalduv tegu) või karistuse määramise küsimuse (kas ja kuidas määrata karistus toimepandud kuriteo eest) ammendavas lahendamises. Sõltuvalt kaasuse materjalist võib lahendatavate küsimuste ring olla suurem või väiksem, kuid täielikule ülesandele on oluline just ammendava ja lõpliku vastuse andmine kas kvalifikatsiooni- või karistuse määramise küsimusele.

Täieliku ülesande lahendamine eeldab mitte ainult kriminaalõiguse üldosa mõistete, printsiipide ja institutide, vaid ka eriosa, sellega üksikute kuritegude koosseisude tundmist (vähemalt ülesande sisu järgi nõutavas ulatuses). Selletõttu on täielikke ülesandeid võimalik lahendada alles hiljem, s.o. kriminaalõiguse eriosa kaasuspraktikumil.

Osalise ülesande puhul seatakse vaid üks või osa neist küsimustest, millede lahendamine on vajalik ammenda vastuse saamiseks kvalifikatsioonivõi karistuse määramise küsimusele. Seega elimineeritakse siin osa küsimusi (kas nii, et kaasus sisaldab juba vastuse neile, või nii, et kaasusest jäetakse ära nende lahendamist nõudev materjal, s.t. kaasusesse jäetakse lünk¹). Osalist ülesannet kasutatakse peamiselt seetõttu, et lahendajal puuduvad kõigi küsimuste lahendamiseks vajalikud eelteadmised, aga ka selleks, et piirata ülesannet just teatavate küsimuste lahendamisega.

Kõik üldosa kaasuspraktikumi ülesanded kujutavad endast osalisi ülesandeid (erandina, eesmärgil piirata analüüsi vaid teatavate küsimustega, võivad seda olla ka ülesanded eriosast). Arusaadavalt pole kaasuste analüüsi teel võimalik lahendada üldosa küsimusi lahus konkreetselt teost. Et üldosa praktikumist osavõtavad üliõpilased ei tunne veel kriminaalõiguse eriosa, siis tuleb vajaduse korral ülesandes endas anda kaasuses esineva teo lühike juriidiline iseloomustus. Näiteks alaealiste kriminaalvastutuse küsimuse lahendamiseks antakse üldosa praktikumil järgmine kaasus: 13-aastane O. ja 11-aastane R. tungisid kallale 11-aastasele B-le ja, tarvitades füüsilist vägivalda B suhtes, kiskusid

---

¹ Teinekord jäetakse kaasusesse lünk ka selleks, et täita seda lahenduse kaigus kaasuse variantide kujundamist võimaldavate andmetega.

tal seljast omastamise eesmärgil palitu ning põgenesid. Et siin seatava ülesande lahendamine sõltub toimepandud teo kvalifikatsioonist, üliõpilased aga kursuse eriosa veel ei tunne, siis tuleb ülesandes endas anda kaasuses esineva teo kvalifikatsioon, täiendades ülesannet näiteks järgmise lausega: "Sellega pandi toime NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 4. juuni 1957. a. seadluse "Kodanike isikliku omandi kaitse tugevdamise kohta" § 2 ettenähtud röövimine". Ei oleks õige juba üldosa praktikumil nõuda üliõpilastelt kaasuses esinevate tegude kvalifitseerimist kriminaalõiguse eriosa ehitete alusel. Kogemused näitavad, et üliõpilastele selliste ülesannete seadmine, millede lahendamiseks neil puuduvad vajalikud eelteadmised, on ebaotstarbekohane (kui näiteks teo kvalifikatsioonist ammendava pildi saamiseks üldosa praktikum muudetakse õppejõu poolt eriosa loenguks) või isegi kahjulik (kui aja säästmiseks lepitakse üliõpilase poolt antava pinnalise lahendusega, sest sageli just pinnalisus varjab endaga lünki teadmistes ja väärarusaamisi)

Kaasusega seotud ü l e s a n d e l a h e n d a - m i n e peab toimuma viisil, mis aitab tagada lahenduse õigsust ja vältida tarbetut ajakulu.

Vastus ülesandele ei tohi pimesi, n.õ. kobamisi saadud olla. Seda on aga vastus, mis antakse aimamisi või huupi, samuti lahendus, mis saadakse - kui ta üldse saadakse - ringiekslemise teel, haarates läbisegi ja juhuslikult kord ühe, kord teise fakti või küsimuse järele. Selliselt saadud vastus võib vaid juhtumisi õigeks osu-

tuda.

Vigade ja tarbetu ajakulu vältimiseks ongi tarvis kaasusülesannete lahendamise meetodiliste nõuete kujundamist ja neist juhendumist ülesande lahendamisel. Need nõuded puutuvad kaasuse materjali käsitlemisel, normatiivsesse materjalisse ja lahenduskäigusse endasse. Need peavad 1) tagama õiget suhtumist faktilisesse ja normatiivsesse materjalisse ning orienteerumist neis, 2) kindlustama, et ükski oluline küsimus ei jääks seadmata, ning aitama õigesti määrata lahenduskäigus seatavate küsimuste järjestust, s.t. seda, missugune küsimus tuleb lahendada enne teist või teisi.

Üliõpilane peab omandama kaasusülesannete meetodilise lahendamise oskuse. Sellest tuleneb kaasuspraktikumi juhutamise väga olulisi nõudeid: ei tohi lubada ennatlikke või põhistamata vastuseid, s.t. vastuseid, mis ei tulene meetodiliselt õigesti seatud lahenduskäigust ja mis ei ole põhistatud. Selliseid vastuseid ei tohi aktsepteerida, - isegi siis mitte, kui nad juhuslikult õigeteks osutuvad. Küsimused kuidas? ja miks? peavad pidevalt saatma lahendajat.

Kaasuspraktikum peab andma oskuse kaasuste iseseisvaks analüüsimiseks, ta ei tohi anda valmis lahendusi nagu valmis retsepte kõikvõimalikeks juhtudeks. See pole teostatavgi. Tegelikuses esineb alataasa juhte, mis oma individuaalsetelt ja seejuures krimi-

naalõiguslikust seisukohast olulistelt joontelt erinevad senistest. Varem analüüsitud kaasuste päheõpitud lahenduste (valmis retseptide) järgi neid ei lahenda. Peale selle: areneb ja muutub ka seadusandlus nagu praktika ja teooriagi. See tähendab aga valmis retseptide vananemist. Järelikult: oluline on mitte lahendatavate kaasuste rohkus, vaid nende iseseisva lahendamise oskus. Seepärast tulebki pöörata erilist tähelepanu meetodile, sellele k u i d a s lahendada.

II NÕUDEID SEOSSES KAASUSE
MATERJALIGA. - Nõukogude õigusemõistmise
ülesandeks on objektiivse tõe tuvastamine. Seepärast
omab erilist tähtsust õige suhtumine faktidesse, mida
tuleb õppida ja millega tuleb harjuda juba üliõpila-
sena.

Nagu eespool märgitud, esitatakse kaasus juba tu-
vastatud faktide kogumina. Seda kogumit, iga fakti te-
mas tuleb võtta sellisena nagu ta on antud. Selles ko-
gumis ei tohi lahendaja omapoolselt midagi muuta, mit-
te midagi temast ära jätta või temale juurde lisada.
Teinekord seda tehakse: kas oskamatuses näha kõike se-
da, mida kaasus sisaldab olulist, või harjumatuses an-
da lahendus just nimelt ja ainult kaasuses sisalduva
konkreetse materjali põhjal või ka lihtsalt hooletu-
sust. Kuid ebaobjektiivne suhtumine faktidesse võib
olla tingitud ka väärast soovist minna kergema vastu-
panu teed, s.t. leida hõlpsamat lahendusvõimalust, või
ka ühekülgselt ja liialdatud ("iga hinna eest") kaits-
mise või süüdistamise tendentsist. Juba kaasusprakti-
kumil tuleb õppida hoiduma kõigist säärestest vigade
allikatest.¹

Et hõlbustada eeltöötud nõuete täitmist, tuleb
lahendajal kaasuse materjal teataval viisil korrasta-

---

¹ Kaasuse meelevaldset muutmist ei tule muidugi
ära vahetada kaasuse variantide moodustamisega. Üld-

da, kaasus kvalifikatsiooniks n.ö. prepareerida (seda muidugi faktiderohkete, eriti aga paljude tegudega või mitme isikuga kaasuste puhul).

On tuntud ja soovitatav korrastamine isikulise ja ajalise kriteeriumi alusel. Näide:

I Naiskodanik Soo¹.

1) Soo, kes elas V. linnas koos oma ema ja vöö-rasisaga, oli tunnistajaks alalistele tülidele, mis leidsid aset perekonnas tema ema ja vöörasisa vahel seoses sellega, et vöörasisa oli intiiimvahekorras naiskodanik Uduga.

2) Ühel päeval oktoobrikuu algul 1948.a., kui Soo juurde tuli tema onupoeg Vile, kes noorusest peale oli tegelenud varastamisega, otsustas Soo, ajendatuna vaenust naiskodanik Udu vastu, viimasele Vile abil käte maksta, milleks sealsamas mõjutas Vilet naiskodanik

---

reeglina moodustab neid õppejõud. Erandina võidakse see seada ülesandeks ka üliõpilastele. Selleks jäetakse kaasusesse selline lünk, mille täitmiseta ülesanne ei ole üldse lahendatav, kusjuures lünga täitmiseks on mitu võimalust. Näide: huligaanide jõugu organiseerija O., 24 aastat vana, mõjutas noorukit E-d ühinema jõugu tegevusega; koos selle jõugu liikmetega pani E. kahel korral toime huligaanseid tegusid, tekitades ühel juhul kod. N-le kergeid kehavigastusi. E. ja O. kriminaalvastutuse küsimuse lahendamiseks on tarvis andmeid E. vanuse kohta. Kaasuses on selles osas lünk, mis lahendajal tuleb täita kõigis olulistest variantides.

¹ Kaasuses toodud nimed on välja mõeldud.

Udu paljaks varastama.

II Varas-retsidiivist Vile.

1) Vile, varas-retsidiivist, tuli ühel päeval oktoobrikuu algul 1948.a. oma onutütre Soo juurde ning, mõjutatuna seal viimase poolt, otsustas naiskodanik Udu paljaks riisuda.

2) Seejärel sõitis Vile R. linna, kus ta organiseeris grupi.

3) 15.oktoobril 1948.a. jõudis Vile V.linna tagasi koos R. linnas organiseeritud grupiga.

4) Samal päeval, kasutades pettust, tungis Vile koos grupiga naiskodanik Udu korterisse ning, tarvitas kod. Udu suhtes vägivalda ja ähvardusi, viis ära mitmesuguseid kod. Udule kuuluvaid asju 12 000 rubla väärtuses.

Olenevalt kaasuse materjalidest võib vajalikuks osutada ka kuriteo läbi kannatanuga seoses olevate faktide eraldi fikseerimine.

Selle mooduse puhul grupeeritakse kaasuses toodud materjal kõigepealt isikute järgi, kusjuures iga isikuga seosesolevad faktid on omakorda järjestatud ajalise kriteeriumi alusel. Andmed ja faktid, mis puutuvad mitmesse isikusse, märgitakse seoses igaga neist. Järgnevalt korrastatakse kogu materjal isikulise ja ajalise kriteeriumi alusel, s.t. seejärgi, kunas keegi seksus sündmustikku.

Nähtusi eritleme selleks, et selgemini ja õigemini näha neid nende vastastikes seostes ja vahekordades.

Seda ülesannet teenib ka kaasuse sisu eritlemine ja korrastamine, aidates kaasa parema ülevaate saamisele kogu sündmustikust ning selle episoodide ja üksikute faktide nägemisele nende õiges kohas ja õigetes seostes. Selline korrastamine aitab vältida ka üksikute faktide märkamata jäämist.

Kaasuse materjali korrastamine peab toimuma muidugi kirjalikult. On soovitatav anda üliõpilastele vastavaid kirjalikke ülesandeid auditooriumis (1-2 tundi) või kodutöödena. Kuid kaasuse materjali kirjalikku korrastamist tuleb keerukamate kaasuste puhul nõuda ka ettevalmistusena kvalifikatsiooniülesande kirjalikule lahendamisele.

III NÕUDEID SEoses NORMATIIV-
SE MATERJALIGA. - Kaasusega seatud kvalifi-
katsiooni- või karistuse määramise ülesanne tuleb lahenda-
da kehtiva nõukogude kriminaalõiguse rakendamise teel.

Sellest nõue: ülesande lahendamisele asudes tuleb kehtivast nõukogude kriminaalseadusandlusest leida kogu see normatiivne materjal (muidugi niivõrd kui see on teoreetilises kursuses juba läbi töötatud), mille rakendamine antud kaasuse puhul võib vajalikuks osutada. Vajalike seadusandlike aktide ning seaduse sätete leidmisel võib muidugi vajalikuks osutada ka seaduse või seaduse sätte (olgu paragrahvi, lõigu või punkti kujul) kehtivusse ning teksti õigsuse tuvastamisse puutuvate küsimuste lahendamine. Vastavad praktilised harjutused kuuluvad riigi ja õiguse teooria kursusesse. Seepärast käsitletakse kriminaalõiguse kaasuspraktikumis neid küsimusi mitte omaette teemana, vaid jooksvalt, kaasusülesannete lahendamise käigus esineva vajaduse korral.

Kriminaalõiguse kaasuspraktikumi ülesandeks on teoreetiliselt läbitöötatud normide rakendamise oskuse omandamine. Seepärast: ülesande lahendamine peab põhinema mitte ainult seaduse tekstil, vaid tekstil ja selles väljendatud sisul. Juristi "seadusetundmine" ei saa piirduda ainult §-i lakoonilise sõna tundmisega. Ei piisa näiteks ainult terminite tundmisest, vaid tuleb täpselt teada ja eristada nendega täheldatud mõisteid, nagu

näiteks seda, milles seisnevad ja millega erinevad kaudne tahtlus ja kuritegelik kergemeelsus, kihutamine ja kaasaaitamine, vargus ja omastamine, tapmine ja kehvastamine jne.jne. Tuleb teada nõukogude kriminaalseaduste tekstiga väljendatud printsiipide, mõistete, normide kogu sisu. Selleta ei täida praktikum oma ülesannet, sest seaduse sisu mittetundmise korral pole tegelikult ka tema rakendamist. Pinnaline, ähmane kujutus sisust kutsub esile või süvendab väärarusaamisi ja vigu. Selleks aga, et seaduse tekst ja tema sisu ei hakkaks olelema kumbki omaette, isoleeritult, on tarvis, et nii kirjanduse lugemisel kui ka loengumaterjalide ja kohtupraktika läbitöötamisel jälgitaks seaduse teksti.

Sisu tundmine on eelduseks ka terminite õigele ja täpsele kasutamisele, mille tähtsust tuleb kogeda ja mida tuleb omandada juba üliõpilasena.

Seaduse sisu avamine on seoses s e a d u s e s e l e t a m i s e (interpreteerimise) küsimusega. Ei oleks õige kriminaalõiguse praktikumil käsitleda nõukogude kriminaalseaduste seletamist eraldi, omaette teemana. Seaduste seletamisega (nagu ka seaduse kehtivuse ja tema teksti õigsuse tuvastamisega) tuleb tegelda jooksvalt kogu praktikumi kestel. Seaduse sisu avamisel tuleb kõrvuti teoreetiliste allikatega läbi töötada NSV Liidu Ülemkohtu juhendavad seletused.

Kaasülesande lahendus antakse kehtiva nõukogude kriminaalseadusandluse alusel. Seepärast tuleb täpselt näidata see alus: seadusandliku akti nimetus koos §-ga

kuni punkti täpsuseni. Juba kaasuspraktikumil tuleb harjuda viitamise ga ja just täpse viitamisega rakendatavale seadusandlikule aktile. Sellega on seoses nõue, et üliõpilane, ülesannet lahendades, pidevalt kasutaks koodeksit, resp. muid seadusandlikke akte. Viitamise täpsuse nõue kehtib muidugi ka kohtute ja muude asutuste dokumentide suhtes.

On väga vajalik pühendada üks kahetunnine, nimelt üldosa esimene praktikum kriminaalkoodeksi ja muude seadusandlike materjalide käsitlemise harjutusele (koodeksi struktuuri, paragrahvide struktuuri, seadusandlikele aktidele viitamise küsimused), mis muidugi ei vabasta kohustusest nõuda pidevalt kogu praktikumi kestel koodeksi ja muude seadusandlike aktide õiget käsitlemist ning veatut ja täpset viitamist neile. Siinkohal üks kõrvalmärge. Sageli kuuleme noorelt juura-üliõpilaselt küsimust: kas tuleb peast teada ka koodeksi paragrahvide numbreid. See küsimus on mõistetav ja õigustatud. Me vastame üliõpilasele, et paragrahvi numbrite (nagu ka teksti sõnasõnaline) pähe õppimine pole nõutav, ja rahustame teda, öeldes, et need numbrid, vähemalt tähtsamad neist, jäävad iseendast meelde. Ometi on soovitatav mõnel määral vaeva näha ka paragrahvide numbrite meeldejätmisega. Mida üliõpilane igal juhul peab teadma, see on koodeksi jagude ja peatükkide järjestus. Et hõlpsamini orienteeruda koodeksis, jäetagu meelde ka iga jao ja peatüki esimene paragrahvi number (millega on meelde jäetud ka iga jao ja peatüki viimase pa-

ragrahvi number). Seda ei ole palju. Ent see on tundu-
vaks toeks koodeksi käsitlemisel, sellest vajaliku
leidmisel, nagu ka teiste paragrahvide iseendast meel-
dejäämisele.

Normatiivse materjali ettevalmistamisesse kuulub
ka kriminaalseaduse k e h t i v u s e ruumilise ja
ajalise p i i r i (eriti tagasiulatuva jõu) küsimus.

Ka kriminaalseaduse kehtivuse valdkonda kuuluva-
te ülesannete puhul on soovitatav järgida mõningaid ise-
endast lihtsaid nõudeid selle kohta, k u i d a s
ülesannet lahendada.

Nii näiteks oleks väär püüda pähe õppida seda,
missugused kehtivaist kriminaalseadustest või nende pa-
ragrahvidest omavad tagasiulatuvat jõudu ja missugused
seda ei oma. Seevastu on tarvis teada nõukogude krimi-
naalseaduste ajalist kehtivust määravaid printsiipe ja
osata neist juhendada konkreetse ülesande lahendamisel.
Nõukogude kriminaalõiguses kehtib teatavasti põhimõte,
et tuleb rakendada teo toimepaneku ajal kehtinud krimi-
naalseadust; sellest põhimõttest on tehtud erand: taga-
siulatuvat jõudu omavad kriminaalseadused, mis kõrvalda-
vad teo kuritegelikkuse või kergendavad karistust. Ju-
hindudes neist printsiipidest tuleb kõigepealt lahenda-
da küsimus, kas kaasuses antud tegu oli kvalifitseeri-
tav tema toimepaneku ajal kehtinud kriminaalseaduste
järgi kuriteona. Kui ei olnud, siis pole ta käsitatav
kuriteona ka siis mitte, kui uus (s.o. pärast teo toime-
panemist jõustunud) seadus peaks sedaliiki tegusid käsi-

tama kuritegudena. Kui tegu oli vana seaduse järgi kvalifitseeritav kuriteona, siis tuleb lahendada küsimus, kas on ta seda ka uue kriminaalseaduse järgi. Kui ei ole, siis teo kuritegelikkust kõrvaldava uue seaduse tagasiulatava jõu tõttu pole tegu kvalifitseeritav kuriteona. Kui tegu on kvalifitseeritav kuriteona ka uue seaduse järgi, siis tuleb võrrelda vana kriminaalseaduse ja uue kriminaalseaduse sanktsioone nende raskuse seisukohalt. Kui võrdluse tulemusena selgub, et uus seadus näeb ette raskema karistuse, siis tuleb rakendada vana (s.o. kuriteo toimepaneku ajal kehtinud) seadust; vastupidisel korral - uut seadust, sest karistust kergendav uus seadus omab tagasiulatuvat jõudu.

Ka ruumilise kehtivuse küsimuse lahendamisel tuleb kõigepealt omada selgust nõukogude kriminaalseaduste ruumilise kehtivuse piire määravatest printsiipidest. Ülesande lahenduskäik ei ole muud kui juhindumine neist printsiipidest ja neist tulenevaist nõudeist. Üks sagedasemaid, iseendast lihtsaid vigu on järgmine. Küsimusele, missugust kriminaalseadust rakendada, vastatakse otsekohe (kuriteo toimepanemise korral teises liiduvabariigis): "tuleb rakendada kuriteo toimepanemise koha, järelikult N liiduvabariigi kriminaalseadust" või (kui kuritegu oli toime pandud nõukogude kodaniku poolt välisriigis): "tuleb rakendada N liiduvabariigi kriminaalseadust, sest süüalune anti kohtu alla (või vahistati) selles liiduvabariigis." Ja eksitakse, isegi siis, kui vastus juhtubki õige olevat, sest ennekõike tulnuks

seada ja lahendada küsimus, missuguses seadusandlikus aktis on vaadeldavat liiki kuritegu ette nähtud: kas liiduvabariikide kriminaalkoodeksites või viimastesse mittekodifitseeritud üleliiduliselt kehtivas kriminaalseaduses.

IV NÕUDEID KVALIFIKATSIOON-
NI ÜLESANDE LAHENDAMISEL. - Ü l -
d i s i n õ u d e i d. - Kuritegu kui tegu kujutab en-
dast objektiivse ja subjektiivse külje ühtsust, tema sub-
jektiks on füüsiline isik, objektiks - sotsialistlikud
ühiskondlikud suhted, millede vastu ta on suunatud.

M i l l e s t a l u s t a d a kaasusega seatud
kvalifikatsioonitülesande lahendamist, kas subjektsisse
või objektsisse, objektiivsesse või subjektiivsesse kül-
jesse puutuvate küsimustega? See "millest alustada" on
metoodilisest seisukohast põhilise tähtsusega küsimus.

Alustada tuleb o b j e k t i i v s e g a . See
nõue põhineb lõpptulemuses objektiivse ja subjektiivse
vahekorra materialistlikul lahendusel: objektiivse pri-
maarsusel ja subjektiivse sekundaarsusel. Selle nõude
järgimisel on kriminaalõigusliku kvalifikatsioonitüles-
ande lahendamisel suur metoodilis-praktiline tähtsus.

Objektiivse (s.o. vahetu objekti ja teo objektiiv-
se külje) vaatlus enne subjekti ja teo subjektiivset
külge on vajalik esiteks seepärast, et järeldused vahe-
tu objekti ja teo objektiivse külje suhtes puutuvad sel-
lesse objektiivsesse, milleta tegu ei saa olla kuritegu
ja mille puudumisel pole üldse mõtet seada isikusse kui
kuriteo subjektsisse, samuti ka teo subjektiivsesse kül-
jesse puutuvaid küsimusi. Teiseks seepärast, et vahetu
objekti ja teo objektiivset külge iseloomustavad ele-

mendid, omadused ja seosed on need nähtused, millede suhtes (selleks, et oleks antud kuritegu) on nõutav süüdivuse ja ettenägemise või ettenägemise võimaluse, sellega lõpptulemuses tahtluse või ettevaatamatuse esinemine. Seepärast seni, kui pole lahendatud objektiivsesse puutuvad küsimused, pole võimalik seada ega lahendada ei süüdivuse, ei tahtluse ega ettevaatamatuse küsimusi.

Objektiivse vaatlust tuleb alustada küsimusega teo vahetust objektist. Sest teo objektiivne külg eeldab vahetut objekti selle nähtusena, mille vastu ta on (või võib olla) suunatud ja mis seetõttu teda sel või teisel määral iseloomustab. Näiteks iseloomustab KrK § 175 lg. 1 ettenähtud kuriteo vahetu objekt, isiklik vara, selle kuriteo objektiivset külge.

Eelnevast tuleneb, et subjektiivse ja teo subjektiivsesse küljesse puutuvaid küsimusi tuleb lahendada alles pärast objekti ja objektiivse külje analüüsi.

Et tahtlus ja ettevaatamatus eeldavad isiku süüdivust, siis järgneb subjektiivse külje analüüs subjektiivsesse puutuvate küsimuste vaatlusele.

Kvalifikatsiooniülesande lahendamine kulgeb seega kuriteo objekti tunnuste analüüsilt teo objektiivse külje ja seejärel subjekti ja teo subjektiivse külje analüüsile. Selline on lahenduse kulg oma põhjoontes.

Muidugi ei lülita see välja võimalust, et sõltuvalt analüüsitava kaasuse eripärast võib teinekord ots-

tarbekohaseks või isegi vajalikuks osutada kas "etterutamine", s.t. mõne hiljem lahendamisele kuuluva üksikküsimuse lahendamine juba varem, olgugi küll esialgselt, või vastupidi - tagasipöördumine juba läbitud lahendusjärku, kui seda nõuab uute asjaolude ja seoste ilmumine analüüsi käigus. Kuid ka neil juhtudel peab lõplik lahendus toimuma ikkagi ülaltoodud põhijärjestuse kohaselt.

Üks selliseid juhte, kus teatud üksikküsimust tuleb sageli varem lahendada, on kaasuses andmete esinemine, mis viitavad subjekti erikvalifikatsioonile (erisubjekti võimalusele). Nõue, et subjektisse puutuvad küsimused tuleb lahendada alles pärast objekti ja objektiivse külje analüüsi, on eranditult kehtiv vaid niivõrd, kui ülesandeks on tuvastada, kas isik oli võimeline endale aru andma oma tegudest ja neid juhtima, s.t. selgitada süüdivuse kui isiku teadvuse teatava omaduse esinemist. On aga kaasuses andmeid subjekti eritunnuste kohta, siis tuleb subjekti erikvalifikatsiooni küsimus lahendada (muidugi esialgselt) juba vahetu objekti versioonide püstitamisel. Seda kahel põhjusel. Esiteks seepärast, et tavaliselt (kuid mitte alati) omab subjekti erikvalifikatsioon tähtsust vahetu objekti selgitamise seisukohalt. Teiseks seepärast, et paljudel neil juhtudel, kus esineb erisubjekt, eeldab objektiivse külje analüüs subjekti erikvalifikatsiooni küsimuse lahendamist. Nii on see näiteks ametialaste kuritegude

objektiivse külje puhul.

2. Nõudeid seoses kuriteo vahetu objektiga. - Ülesande lahendamisel algab küsimusega vahetust objektist. Ent vastus sellele küsimusele saab olla vaid esialgne, mitte lõplik, ja tavaliselt mitmele nähtusele kui võimalikele vahetutele objektidele osundav. Näide: kui kaasuses esineb kahjuliku tagajärjena inimese tervise rike, siis oleks ennatlik sellest järeldada ainult ja lõplikku vastusena: antud juhul on vahetu objektiks inimese tervis ja selle puutumatus kindlustavad ühiskondlikud suhted, seega kehavigastamisele oluline vahetu objekt. Kaasuses sisalduvatest muudest andmetest võib näiteks järelduda, et tegija tahtluse sisuks oli kannatanu surmamine. Järelikult võimaliku vahetu objektina tuleb sel juhul arvestada mitte ainult teise inimese tervist, vaid ka elu (koos vastavate sotsialistlike ühiskonnasuhetega), ja võimalike kuritegudena mitte ainult kuritegusid teise inimese tervise, vaid ka elu vastu (tapmise katset). Lõplik vastus objektiküsimusele saadakse alles analüüsi lõppedes: ta sisaldub vastuses küsimusele, missuguse kuriteona (kui üldse kuriteona) on kvalifitseeritavad kaasuses sisalduvad teod. Selles on objektiküsimuse eripära. Sellele vaatamata on õige alustada kaasuse analüüsi just selle küsimusega.

Seda peamiselt seepärast, et vahetu objekti küsimuse esialgne lahendamine on eelduseks võimaliku kuriteo (resp. kuritegude) versioonide püü-

t i t a m i s e l e. Viimasel on aga väga oluline tähendus aine, eriti kriminaalõiguse eriosa omandamisel. Eriosa omandamiseks ei piisa sellest, et tuntakse küll kehtivas nõukogude kriminaalõiguses ettenähtud iga kuriteo koosseisu, kuid seejuures üksnes omaette, teistest isoleeritud tunnuste kogumina. Kriminaalõiguse eriosa on omandatud alles siis, kui iga kuriteo koosseisu nähakse tema suhetes teiste koosseisudega: nii selles, mis on temal ühist nendega, kui ka selles, millega ta erineb neist. Teisiti öeldes - alles siis, kui kehtivas õiguses ettenähtud kuriteokoosseisud on omandatud süsteemina. Sellisele omandamisele aitab suuresti kaasa versioonide püstitamine ja sellest tingitult üksikuid koosseise võrdlev ja diferentseeriv analüüs kaasusülesannete lahendamisel. Seeläbi selgub üliõpilasele ka versioonide püstitamise tähtsus õige kvalifikatsiooni ja sotsialistliku seaduslikkuse kindlustamise seisukohalt: analüüsi käigus paikapidamatuiks osutuvate versioonide väljalülitamine näitab talle, kui rohkeid tõsiste vigade võimalusi peidab endas algusest peale vaid ühe teatava kuriteo käsitlemine ainuvõimalikuna. Lõpuks: vahetu objekti vaatlemisel esimese küsimusena on veel järgmine praktiline tähtsus. Kuriteo objekt on nõukogude kriminaalõiguse eriosa süsteemi aluseks. Seepärast kaasuse analüüsi algul püstitatud võimalike vahetute objektide ring loob teatavasti liigobjektide (s.t. vahetu objekti liikide) kaudu sideme kehtiva seadusandliku materjaliga (näit. koodeksi eriosa vastavate

peatükkidega ja nende piires sätete gruppide ja üksikute sätetega) ning näitab sel teel nende kriminaalõiguslike sätete ringi, mis antud kaasuse puhul võivad rakendamisele tulla.

Kogu ulatuses on ülalöeldu kehtiv muidugi täieliku ülesande puhul. Seevastu kriminaalõiguse üldosa praktikumis, mille teemaks on "Kuriteo objekt", ei saa nõuda analüüsi lõpuleviimist ja sellega lõpliku vastuse andmist vahetu objekti küsimusele. Stuumiumi selles järgus ei tunne üliõpilased veel kursuse eriosa, ei ka valdavat osa kuriteo õpetusest. Seepärast tuleb siin kaasustülesannet piirata vahetu objekti versioonide püstitamisega. Et üliõpilased ei tunne veel kriminaalõiguse eriosa, siis tuleb ülesandes endas osundada neile paragrahvidele, mis sisaldavad kaasuse materjalist versioonidena tulenevaid vahetuid objekte. Seejuures on tarvis tähele panna, et üliõpilaste vastused oleksid õigesti formuleeritud. Eritluse ja sõnastuse täpsuse vastu ehitakse, kui selle asemel, et nimetada näiteks elu, tervist või riigi vara võimalike vahetute objektidena, öeldakse: "vahetuks objektiks võib olla tapmine või riisumine", s.t. kui teo objekti asemel räägitakse teost endast. Kõnesolevate ülesannete lahendamisel ei tohi lubada ka selliseid vastuseid, nagu "A. on s ü ü d i tervisrikke tekitamises" või "B. on v a s t u t a v tapmise eest", sest süü ja vastutuse küsimust pole siin veel seatudki, ammugi siis lahendatud.

Järeldusi vahetu objekti suhtes tuleb teha esialgse tutvumise põhjal kogu kaasuse materjaliga, arvestades seejuures k ü i k i neid fakte ja andmeid kaasuses, mis viitavad ühe või teise vahetu objekti võimalusele. Nii kõigepealt fakte ja andmeid (kui sellised kaasuses esinevad), mis otseselt iseloomustavad teatud nähtusi (või nähtust) võimalike vahetute objektidena (näit. riigi varana, isikliku varana), edasi tegelikku või võimalikku kahjulikku tagajärge (näit. andmeid puudujäägi kohta ettevõttes), samuti võivad arvesse tulla vahetult teo objektiivset külge iseloomustavad faktid (näit. vahend, teoviis), nagu ka tahtluse sisu, erieesmärk, motiiv, subjekti iseloomustavad andmed (erilist tähtsust võivad omada siin andmed võimaliku kuriteo subjekti erikvalifikatsiooni kohta), teiste isikute ütlused jne. Näide: K., tahtes kätte maksta L-le teda kompromiteerivate faktide levitamise eest, lõi klubi fuajees tutvavate juuresolekul L. näkku. Esitades teema "Kuriteo objekt" järgi üliõpilastele selle kaasuse koos ülesandega selgitada vahetu objekti versioonid, tuleb ühtlasi osundada KrK §§-le 74, 146, 159, lühidalt ära märkides, mis on neis §§-es ettenähtud kuritegude vahetuiks objektideks. Üliõpilaste ülesandeks on kaasuse materjali ammendavalt analüüsides ja sellest täpselt kinni pidades näidata, missugused konkreetset asjaolud kaasuses viitavad ühe või teise vahetu objekti võimalusele (lõök L. näkku K. poolt, edasi lõõmise motiiv - soov kätte maks-

ta teda kompromiteerivate faktide levitamise eest, siis lõõmise koht - klubi ruum, tuttavate juuresolek) ja teha neist vastavad järeldused (sotsialistliku ühiselu reeglid, teise isiku väarikus, teise isiku kehaline puutumatus võimalike vahetute objektidena). Sellega piirdubki üliõpilaste ülesanne teema puhul "Kuriteo objekt". Õppejõu ülesandeks on oma kokkuvõttes, resp. retsensioonis lühidalt märkida missugused versioonid jäävad püsima, missugused mitte. Et üliõpilased ei tunne veel ei eriosa ega valdavat osa üldosast, siis pole õige pühendada palju aega teemale "Kuriteo objekt", s.t. kuriteo objekti küsimuse isoleeritud käsitlusele. Küll on otstarbekohane hiljem, järgnevate teemade raamides ("Kuriteo objektiivne külg", "Kuriteo subjektiivne külg" jt.) aeg-ajalt tagasi pöörduda objekti-küsimusele, lastes alustada kaasuse analüüsi vahetu objekti versioonide püstitamisest.

Ülalkirjeldatud viisil, s.t. kogu kaasuse materjaliga esialgse tutvumise alusel tuleb üliõpilastel püsitada vahetu objekti versioonid muidugi ka täieliku ülesande korral, üle minnes seejärel k u r i t e o v e r s i o o n i d e selgitamisele. Analüüsi lõpuleviimisega (kui pole jõutud tulemusele, et kaasuses esinevad teod pole üldse kvalifitseeritavad kuritegudena) selgub, mis versioonidest jääb püsima, kas üks neist või osa või kõik (näiteks mitme kuriteo sooritamise, samuti ühe teoga mitme kuriteo koosseisu realiseerimise korral). Tuleb muidugi arvestada ka seda,

et veel analüüsi kestel võib tekkida uusi versioone - analüüsi käigus ilmnevate asjaolude ja seoste tõttu.

3. Nõudeid seoses objektii-
vse küljega. - Välises käitumisaktis teatava ku-
riteo, resp. teatavate kuritegude objektii-
vse külje koosseisuliste tunnuste tuvastamine annab vaid e s i -
a l g s e vastuse nii küsimusele, kas väline akt on
üldse k u r i t e o objektii-
vne külg, kui ka küsimu-
sele, missuguse kuriteo objektii-
vne külg ta on, sest
lõplik vastus neile küsimustele oleneb subjekti ja
subjektii-
vse külje analüüsi tulemustest.

Nõue, et objektii-
vse külje analüüs peab eelnema
subjekti ja subjektii-
vse külje suhtes seata-
vate küsi-
miste lahendamisele, kehtib kõigi objektii-
vse külje
tunnuste suhtes (kausaalne seos kahjuliku tagajärjega,
vahend, aja ja koha tingimused jne.).¹ Selle nõude
range järgimine on eriti tähtis just k a u s a a l -
s e s e o s e kui kuriteo objektii-
vse külje tunnuse
küsimume lahendamisel. Kausaalne seos on objektii-
vne
seos nähtuste vahel. Sellest tuleneb, et tema esine-
mise küsimust ei saa lahendada seejärgi, mida isik,
kelle käitumise välise akti suhtes see küsimus seatak-
se, nägi või ei näinud ette, soovis või ei soovinud
jne. Selline lahendusviis tähendaks kausaalse seose
subjektivistliku käsituse pinnale asumist ja viiks tõ-

---

¹ Erandi võivad moodustada siin seoses subjekti erikvalifikatsiooniga seata-
vate küsimused, nende lahenda-
mine võib osutada vajalikuks enne objektii-
vse külje
analüüsi (vt. lk. 24-25).

Võidakse muidugi öelda, et erikvalifikatsiooni kü-

sistele eksitustele. Näiteks: 1) kui isik ei soovitud tagajärje tekkimist, siis selle väärarahendusviisi puhul tuleks eitada kausaalset seost ka siis, kui see objektiivses tegelikkuses esineski, ning isik vabastada vastutusest isegi siis, kui ta tagajärje tekkimist ette nägi või võis ette näha; 2) kui isik soovis tagajärje tekkimist, siis tuleks jaatada kausaalse seose esinemist ka siis, kui seda objektiivses tegelikkuses ei olnudki, ja tegu kvalifitseerida lõpuleviidud kuriteona. Selliseid ja taolisi vigu tehakse. Eriti algajate juures pole harulduseks juhud, kus lahendust alustatakse näiteks küsimusega: "Aga kas ta soovis seda tagajärge" või kus kausaalse seose esinemist põhistatakse järgmiselt: "A. teo ja B. surma vahel esineb kausaalne seos, sest A.

---

simust pole mõtet hakata lahendama enne, kui pole teada, kas isik, kelle suhtes see küsimus tekib, on kausaalses seoses kuritegeliku tagajärjega või ei ole. Lõpuleviidud nn. materiaalse kuritegude puhul, kui need on sooritatud aktiivsete tegudena, on selles väites omajagu tõtt (senikaua kui pole näiteks teada, kas asutuse teatava töötaja aktiivsete tegude ja asutuses tekkinud puudujäägi vahel on kausaalne seos, poleks tõepoolest mõtet hakata selgitama seda, kas see töötaja omab ametiisiku kvalifikatsiooni või mitte). Kuid tuleb arvestada esiteks seda, et enne subjekti erikvalifikatsiooni küsimuse lahendamist on küll võimalik kausaalse seose tuvastamine, mitte aga objektiivse külje ammendamise analüüsimine (näit. ametialaste kuritegude puhul). Teiseks, nagu varem juba märgitud, on erikvalifikatsiooni selgitamisel oluline

n ä g i e t t e B. surma saabumist".

Muidugi tuleb kausaalse seose küsimuse lahendamisel rangelt järgida ka teisi nõudeid, mis tulenevad kausaalsuse marksistlikust käsitusest, nagu näiteks nõudest, et tuleb täpselt näidata see objektiivse tege-
likkuse nähtus (võimaliku kuritegeliku tagajärjena)
ja see käitumise väline akt (võimaliku põhjusena), mil-
lede suhtes seatakse kausaalse seose kui kuriteo objek-
tiivse külje tunnuse küsimus.

Vigade vältimise seisukohalt on oluline ka see, millest lähtuda kausaalse seose küsimuse lahendamisel, kas kahjulikust nähtusest kui võimalikust kuritegeli-
kust tagajärjest (näit. surma, vigastuse, varaliste
väärtuste puudujäägi jm. faktist) või teatavast ajali-
selt eelnenud välisest käitumisaktist. Muidugi huvitab
meid see, kas väline akt on kahjuliku nähtuse põhjusi.
Ometi oleks metoodiliselt väär lähtuda sellest käitu-
misaktist ja liikuda analüüsis minevikust ettepoole.
Õige on lähtuda võimalikust kuritegelikust tagajärjest
ja suunduda sellest minevikku - ajaliselt eelnenud teo
või tegude suunas. Seejuures tuleb lüli-lülilt tagasi
minnes lünkadeta rekonstrueerida kausaalne ahel momen-
dini, millal selgub, kas ajaliselt eelnenud käitumise
tähendus vahetu objekti ja sellega ühtlasi kuriteo ver-
sioonide püstitamisel. Need asjaolud õigustavad subjek-
ti erikvalifikatsiooni küsimuse seadmist ja lahendamist,
olguigi küll esialgselt, ka enne objektiivse külje ana-
lüüsi.

väline akt on kausaalse ahela läbi seotud kahjuliku tagajärjega või ei ole. Vastupidise viisi juures võidakse uppuda faktide rohkusesse (nõnda praktikas), sest iga tegu on seoses paljude järgnevate kausaalsete ahelatega, või kaotada asjatult palju aega (nõnda kaasuülesannete lahendamisel, kus teole järgnevate faktide arv on piiratud kaasuse materjaliga).

Näide: Detsembris 1937.a. kontrollis Armeenia NSV B. kolhoosi komisjon ühiskondlikku vara kolhoosis. Komisjoni esimeheks oli O. Komisjon läks kolhoosi lauta. Laudas oli pime. "Siin ei ole kedagi", - ütles üks komisjoni liikmeist. "Aga mina, kas mina ei ole inimene?" - kostis hääl ja pimedusest ilmus koristaja G., olles riietatud valgesse.

O., kes oli sisenenud lauta esimesena, karjatas ja tuikus. Neli kuud hiljem O. suri.

O. sugulaste kaebusel, kes süüdistasid G-d "organiseeritud hirmutamises", algatati kriminaalasi G. suhtes¹.

Küsimus seisneb selles, kas G. käitumise ja O. surma vahel on kausaalne seos. Selle lahendamisel tuleb lähtuda O. surma faktist ja küsida, missugune nähtus oli tema surma v a h e t u k s põhjuseks, ning edasi, mis omakorda oli sellena esinenud nähtuse või protsessi vahetuks põhjuseks jne. Antud juhul kohtu-

---

¹ Kaasus on esitatud Сборник задач по советскому уголовному праву, Ленинград. 1956.lk. 16, sõnastuse järgi. G. mõisteti süüdi O. tapmises, millise otsuse

meditsiiniline ekspertiis konstateeris, et O. surm oli tingitud kopsutuberkuloosist. Järgnevalt tuleks ekspertiisi abil selgitada, kas G. käitumine võis intensiivistada O. haigusprotsessi (eeldusel, et ta seda pödes juba ülalkirjeldatud vahejuhtumi ajal). Ebaõige oleks aga lähtuda G. käitumisest. Sel juhul tuleks küsida, mis oli G. teo tagajärgede vahetuiks tagajärgedeks, ning edasi, mis oli omakorda nende vahetuiks tagajärgedeks jne. Sel teel võib analüüs n.ö. liivasse joosta või tingida asjatut ajakulu. Ka sisaldab selline menetlus tõsise vea võimaluse: teo ennatliku seosesse viimise kahjuliku tagajärjega, ilma et näidataks kausaalse ahela tegelikku esinemist. Näiteks ülaltoodud kaasuse puhul võidakse G. teo iseloomust ja selle vahetuist tagajärgedest (O. karja ja vankumine) teha üldistav järeldus, et niisugune tegu võib surma põhjustada, ning otsekohe, analüüsimata antud üksikjuhtu lõpuni, väita: "G. tegu põhjustas O. surma." Tegelikult minnakse siin mööda faktidest ja püstitatakse vaid oletus, mis ei tarvitse vastata (ja antud juhul ei vastanudki) tegelikkusele.

Kui on tarvis selgitada nn. põhjustamist tegevuse tusega (tegematusega), siis tuleb silmas pidada järgmist. Teatavasti võivad põhjustamise korral tegevuse tusega kriminaalõiguslikult vastutada üks-

NSVL Ülemkohtu KrKK tühistas kausaalse seose puudumise tõttu G. käitumise ja O. surma vahel.

nes need isikud, kes olid õiguslikult kohustatud vasta-va akti sooritamise teel ära hoidma (takistama) kahjuliku tagajärje tekkimist. Seepärast on tegevusetusega põhjustamise küsimust mõtet seada vaid nende isikute käitumise suhtes, kellel oli ülalnimetatud eriline õiguslik kohustus.

Objektiivse külje analüüsi tulemusena võivad kahneda võimaliku kuriteo versioonid. Nii näiteks, kui kaasuse materjalist ilmneb, et puudujääk riigile kuuluvates materiaalses väärtustes on tekitatud riigivara eraldamisega laost, siis langeb ära puudujäägi tekitamise võimalus riigivara hävitamise või rikkumise läbi. Objektiivse külje analüüs võib viia ka vahetu objekti täpsustamisele. Näiteks, kui kaasusest selgub, et ebatsensuursete sõnade ütlemine teisele isikule leidis aset avalikus kohas ja ümbrusele kuuldavalt.

4. Nõudeid seoses kuriteo subjektiga. - Eespool märgitud põhjustel järgneb kuriteo subjektsesse puutuvate küsimuste lahendamine objekti ja objektiivse külje analüüsile. Erand sellest, nagu näidatud eespool, on võimalik subjekti eritunnuste (erikvalifikatsiooni) suhtes.

Teisest küljest eelneb kuriteo subjektsesse puutuvate küsimuste lahendamine teo subjektiivse külje analüüsile. Seda põhiliselt seepärast, et süüdivus on tahtluse ja ettevaatamatuse eeldusi. Sellest tingituna võib subjektiivse külje analüüs enne subjektsesse puutuvate küsimuste lahendamist osutada asjatuks, nimelt siis, kui

hiljem selgub, et isik, kes kaasuse järgi realiseeris objektiivse külje, on süüdimatu.

Kui s ü ü d i v u s e küsimuse lahendamisel jõutakse järeldusele, et isik oli süüdimatu, siis ei ole ta käsitatav kuriteo subjektina ja kriminaalvastutuse võimalus langeb tema suhtes ära. Kuid kvalifikatsioonilõpuleviimist tähendab see ainult siis, kui peale süüdimatuks osutunu ei ole kaasuse materjalide järgi teisi isikuid, kelle suhtes võiks tõusetuda kriminaalvastutuse küsimus. Vastupidisel korral tuleb analüüsi jätkata teise või teiste isikute suhtes, selgitades seoses süüdimatuga ühtlasi v a h e n d l i k u t ä i d e v i i m i s e võimalust. Olgu märgitud, et üldosa praktikumil teemale "Kuriteo subjekt" on vaatamata sellele, et üliõpilased ei tunne veel kuriteost osavõttu käsitlevat osa teoreetilisest kursusest, võimalik ja soovitav lahendada ka vahendliku täideviija küsimust, ennekõike siis, kui vahendina esineb süüdimatu patoloogilistel põhjustel või lapsealine. Kuid enne teemat "Kuriteost osavõtt" võib käsitleda ka vahendliku täideviimise teisi vorme (teise isiku kasutamine vahendina, teostades tema suhtes füüsilist sundi, või ära kasutades tema ettevõtetamatus või seda, et tal puudus võimalus ette näha tagajärje põhjustamist)¹.

---

¹ Mis puutub sellesse, kuidas käsitleda füüsilist sundi ja vääramatut jõudu, siis tuleks seda nii teoreetilistel kui ka meetodilis-praktilistel kaalutlustel teha pärast kuriteo subjektisse puutuvate küsimuste lahendamist.

Kui ülesandeks on mitte ainult süüdivuse, vaid ühtlasi subjekti erikvalifikatsiooni (erisubjekti tunnuste) küsimuse lahendamine, siis tuleb alustada viimasega. See võimaldab vältida süüdivuse, resp. süüdimatuse küsimuse kui eriti praktikas komplitseeritud ülesande tarbetut lahendamist. Süüdivuse küsimuse lahendamine enne erikvalifikatsiooni küsimust võib osutada tarbetuks näiteks siis, kui küsimuses on mõne spetsiaalse ametialase kuriteo (ametialase spetsiaaldelikti) võimalus ja kuriteo võimaliku subjektina figureerib kaasuses vaid üks isik. Selgitades alles pärast süüdivuse uurimist, kas see isik omab antud juhul kuriteo subjekti suhtes eeldatavat ametiisiku kvalifikatsiooni, võib osutada, et ta seda ei oma ja järelikult ei saagi olle kriminaalõiguslikult vastutavaks isikuks kaasuses esinevate tegude eest. Süüdivuse küsimuse seadmine ja lahendamine (ükskõik, kas isik osutus süüdivaks või süüdimatuks) oli seega ennatlik ja tarbetu. Kui kaasuses figureerib rohkem isikuid kuriteo võimalike subjektidena, siis tuleb analüüsi muidamist (kui neid ülesande järgi ei ole, siis pärast teo objektiivsesse külge puutuvate küsimuste lahendamist), s.o. enne subjektiivse külje analüüsi. Määravaks on siin asjaolu, et ka küsimust, kas väline akt leidis aset füüsilise sunni või vääramatu jõu mõjul, ei saa lahendada ilma et arvestataks selle isiku omadusi ja võimeid, kelle suhtes vastavad jõud toimivad. Sealjuures võib muidugi vaadelda ka vahendliku täideviija küsimust, niivõrd kui teist isikut kasutatakse kuriteo täideviimisel vahendina, teostades tema suhtes füüsilist sundi.

dugi jätkata. Olgu märgitud, et kuigi subjekti erikvalifikatsiooni küsimust vaadeldi juba seoses vahetu objektiga, on vajalik seda analüüsida veelkordselt - kontrollimise ja vajaduse korral korrigeerimise tegemise eesmärgil.

Analüüsamiseks esitatavad kaasused sageli ei sisalda asjaolusid ja andmeid, mis tingiksid süüdivusesse jne. puutuvate küsimuste lahendamist. Neil juhtudel eeldatakse, et seoses subjektiga ei ole mingeid lahendamist vajavaid küsimusi.¹ See vastab olukorrale praktikas, sest ka praktikas ei teki kaugeltki alati süüdivuse ega ka erikvalifikatsiooni küsimust.

Mitmesuguste versioonide väljalülitamine ning seega lähenev lõpp lahendusele toimub sageli just subjektisse puutuvate andmete analüüsi tulemusena. Kui näiteks kaasuse materjalidest järeldub, et riigile kuuluvate materiaalsete väärtuste eraldamine laost toimus selleks mitteõigustatud isiku poolt ja et see kui ka teised kaasuses esinevad isikud ei olnud neid varasid õiguslikult käsutavad ega nende varade eest materiaalselt vastutavad isikud, siis täpsustub objektiivne külg ja kahaneb seeläbi ka võimalike objektide ja kuritegude ring (langeb näiteks ära ametialaste kuritegude võimalus). Muidugi võib subjektisse puutuvate küsimuste lahendamine piirata lahendus-

---

¹ Siia ei kuulu muidugi kaasused, milledesse on jäetud selline lünk, mis nõuab variantide kujundamist.

võimalusi, ilma et toimuks objektiivse külje ja võimalike objektide ringi täpsustamist. Näiteks; teise inimese surma põhjustanud väline akt ega ka kannatanu isik ei sisalda KrK § 136 lg. 1 ettenähtud kvalifitseerivaid asjaolusid, kuid subjektisse puutuvate asjaolude vaatlisel tuvastatakse, et surma põhjustaja, kes ei ole sõjaväelane, on varem karistatud tahtliku tapmise eest. Subjektile oluliste tunnuste tuvastamise läbi ahenevad teataval määral lahendusvõimalused (langevad ära versioonid KrK § 137 ja § 136 lg. 2 järgi), ilma et seejuures oleks midagi muutunud vahetu objekti ja objektiivse külje osas.

5. Nõudeid seoses subjektiivse küljega. - Teinekord unustatakse, et teo subjektiivse külje analüüsi ülesandeks ei ole mitte lihtsalt selle selgitamine, mida subjekt teo sooritamise ajal üldse kujutles, mõtles, tundis, vaid ennekõike küsimuse lahendamine, millises seoses ja vahekorras oli subjekti teadvus ja tahe nende kaasuses antud faktidega, mis seaduse järgi on olulised vastava kuriteo vahetule objektile ja objektiivsele küljele. Ülesandeks on teo objektiivse ja subjektiivse külje ühtsuse ning selle ühtsuse vormide selgitamine. Seepärast tuleb näiteks tuvastada mitte seda, missuguste nähtuste põhjustamist subjekt üldse kujutles või võis kujutleda, vaid seda, kas ta nägi ette või võis ette näha just kaasuses antud tagajärje põhjustamist. Subjekt vastutab mitte oma tege-

like või võimalike kujutluste ja mõtete eest, vaid teatud tunnuseid omava välise akti tahtliku või ettevaatamatu sooritamise eest.

Kui kaasuses endas ei ole otseseid andmeid mõtete ja soovide kohta, mis tegijal olid seoses välise aktiga, siis tuleb järeldusi teo subjektiivse külje suhtes teha mitmesugustest kaasuses antud välistest asjaoludest, sealhulgas ka subjekti enda avaldustest jne. Neid järeldusi oleks väär teha mingist ühest, seejuures isoleeritult vaadeldavast faktist. Neid tuleb teha faktide kogumist, vaadeldes neid vastastikes seostes ja ka seoses subjektile omaste, teda iseloomustavate joonte ja asjaoludega (näiteks tema suhtumisega kahjukannatanusse enne teo toimepanemist). Selgitada ja tõendada tahtluse või ettevaatamatuse, samuti teatud motiivi või eesmärgi esinemist on raskemaid ülesandeid mitte ainult praktikas, vaid juba kaasusülesannete lahendamisel. Ent sellega ei saa õigustada ei ülesandest loobumist ega ka piirdumist vaid oletuste tegemisega subjektiivse külje suhtes. Tuleb hoiduda formaalsest ja metafüüsilisest tõendusmenetlusest, mis võib avalduda näiteks sel kujul, et teatud fakti või fakte võetakse kaudse tahtluse tõendina igas olukorras ja igal ajal.

Teatud ekslikke väiteid tahtluse (ettenägemise) kohta esitatakse sõna "pidi" abil. Toetudes mingile kaasuses antud, kuid tahtluse tõendamiseks veel mittepisavale faktile, väidetakse: "Järelikult, ta p i d i

tagajärge ette nägema". Ühtedel juhtudel selle "pidi'ga" tahetakse öelda, et kuna esines see ja see fakt, siis ei saanud see teisiti olla kui nii, et isik nägi ette tagajärge. Tegelikult pole aga antud tingimustes selle faktiga, millele viidatakse, ettenägemine veel mingil määral tõendatud. Tõendatuse asemel esineb alles o l e - t u s, mis on millegipärast (tavaliselt nende või teiste tunnete mõjul) võtnud aga kindla veendumuse kuju ja saab sageli ränkade vigade allikaks. Teistel juhtudel mõeldakse "pidiga" just seda, mida see sõna tähendab: neil ja neil asjaoludel oli isik k o h u s t a t u d ette nägema. Ja leides, et isik "pidi" ette nägema, loetakse tahtlus juba tõendatuks. Niisugusel juhul unustatakse, et tahtluse tõendamiseks on tarvis tõendada, et isik tagajärje põhjustamist t e g e l i k u l t e t - t e n ä g i.

Teo subjektiivse külje analüüsimist alustatakse teinekord näiteks küsimusega "kas tegija s o o v i s seda tagajärge?" See on muidugi väär: pole mõtet hakata selgitama tagajärje soovimist, kui pole teada, kas tegija nägi ette tagajärje põhjustamist või ei näinud.

Subjektiivse külje analüüsi tuleb alustada küsimusega, kas tegija n ä g i v ö i e i n ä i n u d e t t e neid objektiivse tegelikkuse fakte, mis iseloomustavad tema käitumise välist külge ja mis kriminaalseaduse järgi on võimaliku kuriteo vahetu objekti ja objektiivse külje tunnusteks.

Alles ettenägemise tuvastamise korral saab seada

küsimuse selle kohta, kuidas suhtus tegija kuritegelikusse tagajärjesse: kas ta soovis selle tagajärje saabumist (otsene tahtlus) või suhtus ta sellesse ükskõikselt (kaudne tahtlus).

Ettenägemise puudumise korral tuleb lahendada küsimus sellest, kas esineb ettevaatamatus (kui jah, siis missugune ettevaatamatuse vorm) või esineb juhus subjektiivses mõttes. See küsimus tuleb seada ja lahendada muidugi vaid siis, kui seadus annab selleks alust, s.t. kui kõnesolev tegu on seaduse kohaselt käsitatav kuriteona mitte ainult tahtlikult, vaid ka ettevaatamatult sooritatuna.

Ettevaatamatuse vormide, s.o. kuritegeliku kergemeelsuse ja kuritegeliku hooletuse eristamise seisukohalt on oluline selgitada, kas tegijal oli ebaõige kujutlus kausaalse seose arengust (tegija ekslikult arvestas, et teatud konkreetset tegurid hoiavad ära kuritegeliku tagajärje tekkimise) või puudus tal üldse kujutlus kuritegelikust tagajärjest ja selle põhjustamisest oma käitumisega. Seejärel tuleb lahendada küsimus ettenägemise võimalusest. Esimesel juhul küsimusena, kas tegijal oli tegelik võimalus õigesti ette näha kausaalset arengut (selle küsimuse jaatav lahendus on eeldusi kuritegeliku kergemeelsuse tunnustamisele), teisel juhul küsimusena, kas tegijal oli tegelik võimalus ette näha tagajärge ja selle põhjustamist (selle küsimuse jaatav lahendus on eeldusi kuritegeliku hooletuse

tunnustamisele). Kui ettenägemise tegelikku võimalust ei olnud, siis esineb j u h u s s u b j e k t i i v - s e e s m ä r g i t t e s ¹. Sel juhul puudub vastava kuriteo subjektiivne külg ning sellega tühtlasi ka kuritegu ise.

Pärast tahtluse tuvastamist selle kõigis olulistes tunnustes võib püstitatud versioonide raamides vajalikuks osutada ka t e o m o t i i v i ja t e o e e s m ä r g i kui subjektiivse külje elementide esinemise selgitamine.

Mõeldud on siin motiivi ja eesmärgi kriminaalseaduses ettenähtud koosseisu tunnustena. Näiteks madalad ajed kui motiivid, mis on KrK § 136 lg. 1 p. "a", omakasu kaalutlused kui motiivid, mis on KrK § 109 ettenähtud koosseisu tunnuseks.

Mis puutub eesmärgisse, siis esineb see teatavasti rea lõpuleviidud kuritegude koosseisu tunnusena (nn. erieesmärgina, näiteks teise raske kuriteo hõlbustamise või varjamise eesmärk KrK § 136 lg. 1 p. "g" ettenähtud tapmise kui lõpuleviidud kuriteo tunnusena, võõra vara vallutamise eesmärk NSVL Ülemnõukogu Presiidiumi 4. juuni 1947. a. seadluse "Kodanike isikliku omandi kaitse tugevdamisest" ettenähtud röövimise kui lõpuleviidud kuriteo koosseisu tunnusena). Eesmärk on igal

---

¹ Vrd. süü vormide tuvastamiseks antud küsimustikuga õpikus (Советское уголовное право. Часть общая. Москва, 1952, lk. 239). Tekstis ettevaatamatuse osas toodud küsimustik erineb mõnevõrra õpiku omast, mis on tingitud mõnesugustest erinevustest ettevaatamatuse käsituses.

juhul kuriteoks ettevalmistamise ja kuriteo katse koosseisu tunnuseks¹. Koosseise, mille oluliseks tunnuseks on eesmärk, iseloomustab üldreeglina see, et neis teo subjektiivse külje sisu ulatub kaugemale objektiivsest küljest. Näiteks tapmisega ähvardamine selleks, et vallutada võõrast vara (lõpuleviidud röövimine, vaatamata sellele, kas röövijal õnnestus või ei õnnestunud saada vara oma faktilisse valdusesse), relva laadimine selleks, et maha lasta teist inimest (ettevalmistamine tapmiseks) jne.

Mõistagi, et ka motiivi ja eesmärki tuleb vaadelda mitte isoleeritult, vaid seoses objektiivset külge moodustava välise aktiga, küsides, kas s e e a k t sooritati sel ja sel motiivil või sel ja sel eesmärgil.

Subjektiivse külje analüüsil on lõpliku kvalifikatsiooni seisukohalt suur tähtsus.

Oluline on muidugi juba see, kas üldse esinevad subjektiivse külje tunnused: nende puudumisel ei ole kuritegu, olgugi et esinevad vahetut objekti, objektiivset külge ja subjekti iseloomustavad kriminaalseaduses ettenähtud koosseisu tunnused.

Ent kuriteo subjektiivse külje analüüsil on eriline osa ka mittepaikapidavate versioonide lõplikul väljalülitamisel. Näiteid: Kui käitumise välist akti, objek-

---

¹ Siin lähtutakse seisukohast, et kuriteo katse ja ettevalmistuse subjektiivsel küljel on nõutav o t s e s e tahtluse esinemine.

tiivset külge iseloomustab teise inimese surma põhjustamine, siis olenevalt subjektiivse külje iseloomust võib tegu olla kvalifitseeritav kas tahtliku tapmisena või ettevastamatu tapmisena või tahtliku raske kehavigastamisena jne. Teise inimese petmine moodustab teatavat liiki kuriteo, näiteks KrK § 169 lg. 1 ettenähtud kelmuse üksnes siis, kui teise inimese petmine või tema usalduse kuritarvitamine toimub vara jne. saamise eesmärgil. Selle eesmärgi puudumisel puudub kuriteo koosseis ja tegu võib olla kas üksnes moraalset hukkamõistetav või koguni kahjutu nali. Kui teo objektiivset külge iseloomustab näiteks kerge tervisrikke tekitamine teisele isikule, subjekti tahtluse sisuks oli aga selle isiku surmamine, siis on tegu kvalifitseeritav mitte kehavigastamisena, vaid tapmise katsena. Eesmärgi tähtsus ilmneb ka sellest, et mõnikord väline akt kui niisugune ei tarvitse omada mingeid spetsiifilisi kuriteo objektiivse külje tunnuseid ja alles seose tõttu kuritegeliku eesmärgiga omab tegu kui tervik kuriteo kvaliteeti. Nii eriti kuriteoks ettevalmistamise ja kuriteo katse korral.

Sellised on üldised meetodilised nõuded kvalifikatsiooniülesande lahendamisel.

Rida erinõudeid tuleb silmas pidada seoses teo ühiskonnaohtlikkuse (resp. õigusevastasuse) puudumise küsimusega, kuriteo toimepanemise staadiumidega ja kuriteost osavõtuga, mida vaadeldakse alamal.

6. Nõudeid teo ühiskonnaohtlikkuse puudumise küsimuse la-

h e n d a m i s e l . - Eespool kirjeldatud analüüsi ülesandeks on küsimuse lahendamine, kas kaasuses esinev tegu (teod) sisaldab endas teatava kuriteo koosseisu tunnuseid kui teo nn. vormilisi tunnuseid. Seejuures lähtutakse eeldusest, et need tunnused oma kogumis iseloomustavad tegu ühiskonnaohtlikuna ja õigusevastasena (resp. süülisena).

On aga võimalik, et vaatamata neile kriminaalseaduses ettenähtud kuriteo vormilistele tunnustele puudub teo ühiskonnaohtlikkus. Seda puudumist tuleb põhistada. Ka sel juhul on otstarbekohane silmas pidada mõningaid meetodilisi nõudeid.

a) Teo ühiskonnaohtlikkuse puudumine KrK § 6 märkuse tingimustel. - Ebaõige oleks KrK § 6 märkust rakendada lihtsalt seepärast, et tegu näib millegipärast vähetähtsana. KrK § 6 märkuse rakendamine eeldab, et tegu vormiliselt vastaks kriminaalseaduses ettenähtud kuriteo tunnustele. Seepärast on ennekõike tarvis tavalise analüüsi korras lahendada küsimus, kas tegu sisaldab teatava kuriteo (resp. kuriteo katse, ettevalmiatuse, kuriteost osavõtu) vormilisi tunnuseid või ei sisalda. Alles selle küsimuse jaatava lahenduse korral on võimalik ja mõtet seada (muidugi siis, kui kaasuses sisalduvad asjaolud annavad selleks põhjust) küsimust ühiskonnaohtlikkuse puudumise kohta. Alles siis, kui on teada, missuguse kuriteo tunnustele tegu vormiliselt vastab, saab teda õigesti hinnata ühiskonnaohtlikkuse seisukohalt.

Peale selle tuleb silmas pidada, et KrK § 6. märkus sisaldab üldsätte. Taolisi sätteid leidub seoses üksikute kuriteoliikide ja koosseisudega ka KrK eriosas. Need on KrK § 6. märkuse suhtes spetsiaalsätted, mis kõrvaldavad tema rakendatavuse (näit. KrK § 112 lg. 2, märkus 1). Järelikult sellest, missuguse kuriteo vormilistele tunnustele vastab konkreetne tegu, sõltub, kas hinnata tema ühiskonnaohtlikkuse puudumist KrK § 6. märkuse või eriosa vastava sätte alusel.

Lõpuks tuleb silmas pidada, et sõltuvalt kaasuse materjalist võib KrK § 6. märkuse ja eriosa analoogiliste sätete rakendamise korral vajalikuks osutada administratiiv- ja distsiplinaarkorras vastutuse küsimuse lahendamine.

b) Ühiskonnaohtlikkuse ja õigusevastasuse puudumine hädakaitse puhul. - Ühiskonnaohtlikkust ja õigusevastasust kõrvaldavate asjaolude analüüsi näitena vaatleme siinkohal hädakaitset. Ka hädakaitse küsimust on mõtet seada vaid niisuguse teo suhtes, mida iseloomustavad kriminaalseaduses ettenähtud kuriteo vormilised tunnused.

Sellise teo suhtes tuleb hädakaitse küsimus (muidugi, kui kaasuses olevad asjaolud annavad selleks põhjust) seada ka siis, kui temas puudub ühiskonnaohtlikkus juba KrK § 6. märkuses (resp. eriosa analoogilistes sätetes) ettenähtud tunnuste tõttu. Seda seepärast, et § 6. märkuse tunnused ei tarvitse tingida õigusevastasuse puudumist, küll teevad seda aga KrK § 13 lg. 1 ette-

nähtud hädakaitse tingimused.

Esimesi küsimusi, mis tuleb lahendada, on see, kas isikul, kes sooritas mingi kuriteo vormilisi tunnuseid sisaldava teo, oli h ä d a k a i t s e õ i g u s. See hõlmab küsimuste kompleksil hädakaitseõiguse eelduse - h ä d a k a i t s e s e i s u n d i (mitte hädaseisundi!) tekkimise ja lõppemise kohta.

Praktikas on hädakaitse küsimuse lahendamine tavaliselt seotud hädakaitse piiride ületamise küsimusega. Vastavate kaasuste analüüsimisel eksitakse teinekord sellega, et küsimust, kas esineb hädakaitse, hakatakse lahendada hädakaitse piiride ületamise selgitamisega. See on muidugi väär. Piiride ületamine (nii vajalikkuse piiri ületamise kui ka hilinenud "kaitsmise" kujul) eeldab, et isikul oleks tekkinud õigus hädakaitsele, sest see ületamine on h ä d a - k a i t s e õ i g u s e piiride ületamine. Ta tähendab üldreeglina hädakaitse seisundi ning hädakaitseõiguse lõppemist senise kaitsja poolel. Seepärast ongi tarvis lahendada kõigepealt küsimus, kas isikul oli hädakaitseõigus, s.t. kas tema suhtes esines hädakaitse seisund.

Kaitse vajalikkuse piiri ja selle ületamise küsimuse lahendamine on sageli küllaltki keerukas. Seda enam on siingi vajalik teatav korrapärasus. Vajalikkuse piiri ületamise selgitamisel omavad tähtsust k a k s k r i t e e r i u m i :
1) suhe ühiskonnaohtliku ründe läbi ähvardanud (või ka

tekitatud) kahju ja kaitseks tekitatud kahju vahel ja
2) suhe kaitseks tekitatud kahju ja ühiskonnaohtrliku
ründe tõrjumiseks tegelikult vajaliku kahju vahel.

Otstarbekohane on alustada analüüsi esimese kri-
teeriumi järgi. Kui selgub, et kaitseks tekitatud kah-
ju järsult, suurel määral ületab ründe läbi ähvardanud
või tekitatud kahju (näiteks käe kodaniku taskusse pist-
nud vargapoisi mahalaskmise korral), siis juba sellega
on tuvastatud hädakaitse vajalikkuse piiri ületamine
ja küsimuse lahendamine teise kriteeriumi alusel ei
ole enam vajalik.

See on vajalik siis, kui esimese kriteeriumi ko-
haselt ei esine hädakaitse piiride ületamist. Teise kri-
teeriumi rakendamisel on otstarbekohane järgnevate küsi-
muste lahendamine: 1) kas antud konkreetsetes tingimus-
tes oli kaitse teostajal võimalus asendada kasutatud va-
hendit teise kergemaga, s.t. väiksemat, kuid mitte tin-
gimata minimaalset kahju tekitavaga (näiteks kasutada
tulirelva asemel, millega ründaja maha lasti, keppi);
2) kui ei olnud, kas siis kaitsjal oli antud konkreetse-
tes tingimustes võimalus kasutada vahendit teissugusel,
väiksemat, ent mitte tingimata minimaalset kahju tekita-
val viisil (näiteks kasutada tulirelva mitte tulistami-
seks, vaid löömiseks, või näiteks rindkeresse tulistami-
se asemel tulistamiseks jala säärede). Olgu esimese või
teise küsimuse jaatavas mõttes lahendamise korral tuleb
lahendada 3) küsimus, kas neis konkreetsetes tingimustes
oleks rünne selle väiksema kahju abil olnud tõrjutav. Al-

TARTU ÜLIKOOLI

RAAMATUKOGU

les esimese ja kolmanda või teise ja kolmanda küsimuse jaatava lahenduse korral esineb selle kriteeriumi järgi hädakaitse vajalikkuse piiri ületamine. Teisele või kolmandale küsimusele eitava vastuse saamise korral puudub hädakaitse vajalikkuse piiri ületamine ka selle kriteeriumi järgi, seega üldse.

Mõistagi, et ka hädakaitse a j a l i s e p i i -
r i ületamine eeldab, et kaitsjal oleks tekkinud õigus hädakaitseks, s.t., et tema suhtes oleks tekkinud häda-
kaitseseisund. Teatavasti on hädakaitse seisund antud mitte ainult ja alles ühiskonnaohtliku ründe teostamise-
ga, vaid juba sellise ründe vahetu reaalse võimalusega, ja ta püsib senikaua, kui teostatakse rünnet või esineb ründe jätkamise vahetu reaalne võimalus, s.t. kuni ründe täieliku lakkamiseni. NSV Liidu Ülemkohtu Pleenumi 23.oktoobri 1956.a. määruses nr. 8 ("Kohtupraktika puudustest asjades, mis on seotud hädakaitse kohta kehtivate seaduste rakendamisega") käsitatakse hädakaitse seisundis toimepandud tegudena ka neid juhte, kus kaitsja, mitte teades, et rünne täielikult lakkas, tekitab ründajale kahju otsekohe pärast ründe täielikku lõppemist. Vastavalt eelnevale ei ole hädakaitse ajalise piiri ületamist ühelgi juhul siis, kui reageerimine ründele toimub e n -
n e ründe täielikku lakkamist. Kui aga reageerimine leiab aset p ä r a s t seda, siis tuleb hädakaitse ajalise piiri ületamise tuvastamiseks lahendada e s i -
t e k s küsimus, kas ühiskonnaohtlikule ründele reageerimine toimus o t s e k o h e p ä r a s t ründe täie-

likku lõppemist või juba hiljem; viimasel juhul on vastutuse küsimus lahendatav üldistel alustel. Kui reageerimine toimus otsekohe pärast ründe täielikku lakkamist, siis tuleb teiseks lahendada küsimus, kas ründele reageerija (kaitsja) oli teadlik sellest, et ühiskonnaohtlik rünne on täielikult lakanud või ei olnud talle see lõppemise moment konkreetsete asjaolude tõttu, milledes rünne-kaitse toimus, selge; esimesel juhul esineb hädakaitse ajalise piiri ületamine, teisel juhul aga mitte. Tuleb silmas pidada, et erinevalt hädakaitse vajalikkuse piiri ületamist on ajalise piiri ületamine Pleenumi ülalnimetatud seletuse kohaselt karistatav üldistel alustel.

Hädakaitse piiride ületamisest tuleb eristada juhte, kus hädakaitse õigus puudub n.ö. algusest peale, puudub seetõttu, et üldse ei esine ega esinenud hädakaitse seisundit.

Siia kuulub kõigepealt enneaegne kaitsese, s.o. teisele isikule kahju tekitamine kaitseks mitte otsekohe, vaid alles tulevikus ähvardava ühiskonnaohtliku ründe eest, seega enne hädakaitse seisundi tekkimist. Enneaegse kaitse puhul "kaitsjal" üldse ei tekkinud hädakaitse õigust ja selliseks kaitseks toimepandu on karistatav üldistel alustel.

Hädakaitse seisund ja sellega ühtlasi õigus hädakaitseks puudub algusest peale ka nn. näilise (pu-

tatiiv-) h ä d a k a i t s e (objektiivses tegelikkuses puuduva hädekaitse seisundi eksliku eeldamise) korral. Nagu tšelise nii ka näilise hädekaitse puhul peab olema kõigepealt tuvastatud, et on toime pandud teatava kuriteo (näit. tapmise, kehavigastamise jne.) vormilisi tunnuseid sisaldav tegu. Kriminaalvastutus toimepandu eest sõltub siin teatavasti sellest, kas "kaitsja" võis või ei võinud ette näha, et objektiivses tegelikkuses puudub hädekaitse seisund. Näilise hädekaitse küsimuse seadmiseks annab koos subjektiivsete asjaoludega alust "kaitsja" poolel eksliku arvamuse tuvastamine, et ta tegutses hädekaitse. Pärast hädekaitse seisundi tegeliku puudumise kindlakstegemist omab erilist tähtsust küsimuse lahendamine, kas "kaitsja", arvestades tema subjektiivseid omadusi ja väliseid konkreetseid tingimusi, võis või ei võinud ette näha, et puudub ühiskonnaohtlik rünne nii tegelikuna kui ka vahetu reaalse võimalusena. Kui "kaitsja" v õ i s seda ette näha, siis vastutab ta ettevaatamatult toimepandud kuriteo eest, kui ta e i v õ i n u d seda ette näha, siis ta üldse ei vastuta, sest niisugusel korral esineb juhus subjektiivses mõttes, mistõttu toimepandu ei moodusta kuritegu.

Lõpuks puudub hädekaitseõigus algusest peale ka siis, kui esinebki hädekaitse seisund, kuid see seisund kasutatakse ä r a k u r i t e g e l i k u k s e e s - m ä r g i k s . Kui kaasuses esinevad faktid, mis vii-

tavad sellise ärakasutamise võimalusele (siin tuleb arvestada eriti just hädakaitse provokatsioonil võimalust), siis tuleb - pärast seda, kui kaase analüüs on näidanud, et esineb hädakaitse seisund - analüüsida ründe tõrjumiseks sooritatud teo subjektiivset külge sellelt seisukohalt, kas esines hädakaitse seisundi kuritegeliku ärakasutamise eesmärk või mitte. Kui selline eesmärk esines, siis puudub algusest peale õiguslikult lubatud kaitseakt ja "kaitsja" on toimepandu eest vastutav nagu tavalise kuriteo eest üldistel alustel.

7. Nõudeid kuriteo arengust taadiumide küsimuse lahendamiseks. - Nagu eespool märgitud, avaldub teo subjektiivse külje tähtsus lõpliku kvalifikatsiooni seisukohalt peale muu selles, et tema vahekorras teo välise, objektiivse küljega oleneb, kas esineb lõpuleviidud kuritegu või kuriteo toimepanemise eelstaadiume - kuriteoks ettevalmistamise või kuriteo katse kujul.

Kuriteoks ettevalmistamisele on oluline, et peale tahtluse, millega sooritati välised ettevalmistavad aktid, esineb subjektiivsel küljel veel teatava kuriteo toimepanemise otsene tahtlus. Katses iseloomustab aga see, et tahtlikult sooritatud väline akt kujutab endast teatava kuriteo sooritamise otsese tahtluse osalist realiseerimist. Seega on nii ettevalmistusele kui ka katsele iseloomulik, et teo subjektiivne külg ei kattu objektiivse küljega,

vaid ulatub sellest kaugemale. Ettevalmistuse ja katse välise akti enda suhtes on oluline silmas pidada järgmist. See akt v õ i b sisaldada mingi lõpuleviidud kuriteo objektiivse külje tunnuseid. Näiteks relva loata soetamine (KrK § 182 lg. 1 ettenähtud kuriteo objektiivse külje tunnuseid sisaldav väline akt) selleks, et toime panna teise inimese tapmist (ettevalmistamine tapmiseks). Või näiteks: lask revolvrüst, mis tekitab teisele inimesele lihase haava (KrK § 143 lg. 1 ettenähtud kerge kehavigastamise objektiivse külje tunnuseid omav väline akt), selleks, et tulistatavat tappa (tapmise katse). Ent nii ettevalmistuse kui ka katse väline akt ei tarvitsegi sisaldada mingi teise kuriteo objektiivse külje tunnuseid. Näiteks relva laadimine isiku poolt, kellel on relva kandmise luba (väline akt, mis kui niisugune ei sisalda mõne kuriteo objektiivse külje tunnuseid), selleks, et toime panna tapmist (ettevalmistus tapmiseks). Või näiteks: lask samasuguse isiku poolt, kusjuures kuul tabab puutüve, olles mõne sammu kaugusest möödunud teisest inimesest. See väline akt kui niisugune ei sisalda mõne kuriteo objektiivse külje tunnuseid. Ent kui see lask sooritati selleks, et tappa isikut, kellest kuul möödus, siis on tegu kvalifitseeritav tapmise katsena.

Seetõttu on tarvis nii siis, kui kaasuses esineva teo väline külg sisaldab teatava kuriteo objektiivse külje tunnuseid, kui ka siis, kui ta neid ei sisal-

da, hoolikalt selgitada, kas kaasuse materjalide järgi teo subjektiivne külg kattub sooritatud välise aktiga või ulatub ta teatava (antud juhul täideviimata jäänud) kuriteo otsese tahtlusena välisest aktist kaugemale.

Muidugi tuleb sellistel juhtudel, kui tahtlus ulatub kaugemale sooritatud välisest aktist, hoiduda nn. k ä r b i t u d k o o s e i s u g a kuriteo (kui lõpuleviidud kuriteo erivormi) ärasegamisest kuriteo katse või kuriteoks ettevalmistusega. Näiteks tapmise-ga ähvardamine, selleks et saada võõrast vara enda valdusse, kujutab endast ka siis, kui ähvardamine ei annud tulemusi, lõpuleviidud röövimist, mitte aga röövimise katset.

Kui kaasuses on andmeid, mis viitavad sellele, et võis esineda v a b a t a h t l i k l o o b u m i n e, siis oleks ebaõige alustada analüüsi - nagu seda teinekord tehakse - otsekohe küsimusega vabatahtlikust loobumisest, sest ennekõike on tarvis teada, kas kaasuses kirjeldatud tegu üldse kujutab endast lõpuleviidud kuriteo eelstaadiumi, s.o. kas kuriteo katset või kuriteoks ettevalmistamist. On ju võimalik, et kaasuses esinev tegu pole üldse kvalifitseeritav kuritegelikuna või et ta kujutab endast lõpuleviidud kuritegu, millistel juhtudel pole ei alust ega mõtet seada vabatahtliku loobumise küsimust.

Kui selgub, et tegu on kvalifitseeritav teatava kuriteo katsena, siis on järgnevalt tarvis määrata te-

ma kui katse liik, s.t. lahendada küsimus, kas tegu kujutab endast vastava kuriteo lõpetatud või lõpetamata katset. Alles seejärel saab kuriteo katse puhul seada küsimust vabatahtliku loobumise kohta (silmas pidades, et vabatahtlik loobumine on võimalik vaid lõpetamata katse puhul, kuna lõpetatud katse, nagu lõpuleviidud kuriteogi korral on võimalik mitte vabatahtlik loobumine, vaid tegev kahetsus).

8. Nõudeid kuriteost osavõetud küsimuse lahendamisel. - Kuriteo toimepanekul mitme isiku poolt tekib küsimus, millest, s.t. kelle teoga alustada analüüsi. Kui näiteks kaasuses, milles teotseb mitu isikut, üks isik mõjutab teist süütama kolmandale kuuluvat hoonet, siis tekib küsimus, kas alustada kvalifikatsiooni esimese või teise isiku, antud juhul faktilise süütaja teo analüüsiga. Tuntud ja täiesti põhjendatud on nõue, et alustada tuleb mitte ajalisel esimese, vaid ajalisel viimase teoga, minnes ajalisel tagasi teolt teole, isikult isikule, kasutades ka siin - nagu kausaalse seosegi analüüsi korral - n.õ. vähjakäiku.

Olgu ühtlasi märgitud, et mitme isiku korral on otstarbekohane pärast vahetu objekti ja kuriteo versioonide püstitamist teostada kõik kaasuses esinevaid tegusid hõlmav kausaalse seose analüüs. Alles seejärel on otstarbekohane asuda üksikute isikute üksikute tegude analüüsimisele ja kvalifitseerimisele,

liikudes, nagu öeldud, tagasikäiku teolt teole, isikult isikule. Muidugi tuleb seejuures selgitada, kas üksikute isikute poolt sooritatud tegude vahel esineb kuriteost osavõtule oluline subjektiivne seos. Näiteks, kas isik, kes mõjutas teist sooritama teatavat kuritegu, oli teadlik mitte ainult oma väljenduste mõttest, vaid ka sellest, et ta niisuguste väljendustega võib esile kutsuda teatava kuriteo toimepanemise isiku poolt, kellele need väljendused on suunatud.

Nõudel, et mitme osalise korral tuleb analüüsi alustada ajaliselt viimase teoga, on eriline tähtsus: enne kui me ei tea, millena on kvalifitseeritav ajaliselt viimane tegu, ei ole võimalik viia lõpuni eelneva, resp. eelnevate tegude kvalifikatsioon. Vastusest küsimusele, kas faktiliselt viimase teo toimepanija on süüdi teatava kuriteo täideviimises (resp. katses, ettevalmistuses) või ei ole, oleneb näiteks see, kas teda sellele teole mõjutanud isiku tegu on kvalifitseeritav kihutamisena või aga vahendliku täideviimisena; sellest, näiteks, missuguse kuriteona või kuritegudena on kvalifitseeritavad täideviija teod, oleneb täideviija ekstsessi küsimuse lahendamine jne.

Ka neil juhtudel, kus ajaliselt viimase teona esineb mitte kuriteo täideviimine (resp. katse või ettevalmistus), vaid tõenäoselt v a r j a m i n e või m i t t e t e a t a m i n e, tuleb enne üksikute tegude kvalifitseerimisele asumist läbi viia kausaalse

seose analüüs kaasuse kogu materjali ulatuses, sest sel teel saab vajalikke pidepunkte küsimuse lahendamiseks, kas varjamine, resp. mitteteatamine on kvalifitseeritavad kaasaaitamisena (juhul, kui esineb ette antud lubadus varjata, samuti lubadus mitte teatada ja see ette antud lubadus oli kuriteo toimepanemise tingimusi) või aga kaasaaitamisega võrrutatud varjamisena (KrK § 17 mõttes, kui varjamine toimub ilma ette antud lubaduseta) või mitteteatamise-puutumusena (mis on karistatav seaduses eriti ettenähtud juhtudel). On aga selge, et ka varjamise ja mitteteatamise lõplik kvalifikatsioon pole võimalik enne, kui pole lõplikult kvalifitseeritud täideviija teod. Enne seda pole võimalik öelda, kas ja missugust kuritegu varjati, resp. kas ja missugusest kuriteost ei teatatud.

V NÕUDEID KARISTUSE MÄÄRAMISE ÜLESANDE LAHENDAMISEL. -

Ka karistuse määramise ülesannet tuleb lahendada viisil, mis aitab vältida vigu ja tarbetut ajakulu. Rea juhtumiseid karistuse kohaldamise kohta sisaldab ka seadus (näiteks KrPK § 320, pp. 3, 4, § 335 lg. 2, sellesama §-1 lg. 3, KrK § 49 jt.).

Karistuse määramise täieliku ülesande seadmine on võimalik alles kriminaalõiguse eriosa praktikumi käigus, sest karistuse määramise kõigi küsimuste lahendamine eeldab 1) täieliku kvalifikatsiooniuülesande lahendamist ja 2) kriminaalprotsessiõiguse teatavate normide tundmist.

Karistus on kohaldatav ainult siis, kui isik on tunnistatud süüdi teatavas kuriteos. Kui tegu ei ole kuritegu, s.t. kui teos puuduvad kuriteo koosseisu tunnused (kaasa arvatud ka ühiskonnaohtlikkuse puudumine KrK § 6. märkuses ning analoogilistes sätetes ja KrK § 13 ettenähtud juhtudel), siis isik kuulub mitte süüdi-, vaid õigeksmõistmisele ja karistuse määramise küsimust ei saa üldse seadagi. Küll võib sel korral, kui süüdistatav tunnistatakse süüdimatuks, vajalikuks osutada küsimuse lahendamine, kas on tarvis rakendada meditsiinilist iseloomu vahendeid (vt. KrK § 11 lg. 1 ja KrPK § 203 lg. 2, § 321, § 322).

Teisest küljest - fakt, et süüalune on kuriteo toime pannud, ei tähenda, et tema suhtes peaks tingimata järgnema karistuse määramine või karistust määrava süüdimõistva otsuse täideviimine. Teatud asjaolude esinemisel võib karistus jääda kohaldamata.

Seepärast ongi esimeseks küsimuseks, mis pärast isiku süüditunnistamist tuleb lahendada nõukogude kriminaalprotsessiõiguse järgi, küsimus, kas antud juhul isikut karistada (KrPK § 320 p. 4). See on küsimus sellest, kas esineb karistusest vabastamise, resp. kriminaaljälitamise lõpetamise aluseid, ja nimelt aegumine või amnestia või KrK § 8 ettenähtud asjaolud või karistuse kohaldamise ebaotstarbekohasus alaealise suhtes. Et kaasuspraktikumil ülesandeks on oskuste arendamine, siis on otstarbekohane seada see küsimus aegajalt ka siis, kui kaasuses puuduvad faktid, mis õigustaksid karistusest vabastamist või kriminaaljälitamise lõpetamist ülalnimetatud alustel.

Kui puuduvad alused süüaluse suhtes kriminaaljälitamise lõpetamiseks või kohtualuse karistusest vabastamiseks, siis tuleb järgmisena lahenduskäigus seada ja lahendada küsimus, **k u i d a s** määrata karistus.

Peale selliste karistuse määramisse kuuluvate küsimuste lahendamise, nagu karistuse määramine kuritegude kogumi korral (millega kaasneb ka kuritegude kogumi ja selle vormide eristamine liitkuriteost, vältavatest ja jätkuvatest kuritegudest) ning süüdimõistvate otsus-

te kogumi, edasi kuriteost osavõtu ja kuriteo arengu-
staadiumide puhul, on soovitatav lasta üliõpilastel lahenda ka konkreetse karistuse määramise ülesandeid relatiivse sanktsiooni raamides KrK §§ 47 ja 48 asjaoludel, samuti karistuse kergendamise ülesandeid KrK § 51 korras. Muidugi on seejuures nõutav, et ülesande aluseks olev kaasus oleks vajalikul määral konkreetne, et ta sisaldaks fakte ja andmeid, millede teadmine ja arvestamine on eelduseks konkreetse karistuse määramisele karistuse ülesannete ning karistuse määramise printsiipide seisukohalt nõukogude kriminaalõiguses.

Karistuse määramisel võib vajalikuks osutada veel järgmiste küsimuste lahendamine: 1) eelvangistusaja arvestamine, 2) määratud karistuse asendamine teisega, 3) tingimisi süüdimõistmine, 4) karistuse täideviimise edasilükkamine.

=====

S I S U K O R D

	lk. nr.
EEIMÄRKUSI	3
I KAASUSPRAKTIKUMI ISELOOMUST JA ÜLESANDEST	6
II NÕUDEID SEOSSES KAASUSE MATERJALIGA	14
III NÕUDEID SEOSSES NORMATIIVSE MATERJALIGA ..	18
IV NÕUDEID KVALIFIKATSIOONIÜLESANDE LAHEN- DAMISEL	24
1. Üldisi nõudeid	24
2. Nõudeid seoses kuriteo vahetu objekti- ga	27
3. Nõudeid seoses objektiivse küljega ...	32
4. Nõudeid seoses kuriteo subjektiga	37
5. Nõudeid seoses subjektiivse küljega ..	41
6. Nõudeid teo ühiskonnaohtlikkuse puu- dumise küsimuse lahendamisel	47
7. Nõudeid kuriteo arengustaadiumide kü- simuse lahendamisel	55
8. Nõudeid kuriteost osavõtu küsimuse la- hendamisel	58
V NÕUDEID KARISTUSE MÄÄRAMISE ÜLESANDE LA- HENDAMISEL	61

A

22 331

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00824195 4